

19.5.2020

EOAK/4876/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

Toimeentulotuen maksaminen vuokranantajalle

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Kelan menettelyä toimeentulotukea koskevassa asiassa. Kantelukirjoituksen mukaan kantelija oli vaatinut myönnetyn toimeentulotuen maksamista hänelle itselleen, mutta se maksettiin vuokranantajalle.

Kirjoituksen mukaan toimeentulotukipäätösten täytäntöönpano on ollut jatkuvasti virheellistä. Kantelija kertoi, ettei virheellistä menettelyä ole korjattu kantelijan toistuvista vaatimuksista huolimatta.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Kela antoi selvitystä (liitteenä).

3 RATKAISU

3.1 Kelan selvitys

Kelan selvityksen mukaan kantelija otti yhteyttä 9.4.2019 Kelaan ja ilmoitti, että vuokrarästit ovat ajan tasalla. Kantelija toimitti hakemuksen Kelaan 29.4.2019 ja hänelle myönnettiin toimeentulotuki toukokuulle 2019 8.5.2019 annetulla päätöksellä. Hakemuksessa kantelija oli ilmoittanut, ettei hän halua toimeentulotukea maksettavan vuokranantajalle. Kela kuitenkin maksoi perustoimeentulotukea suoraan vuokranantajalle 205,95 euroa.

Kesäkuun 2019 toimeentulotukipäätös oli kielteinen, sillä kantelijan tulot ylittivät hyväksyttävät menot.

Kantelija toimitti 16.6.2019 heinäkuuta koskevan hakemuksen, jossa hän oli uudestaan ilmoittanut, ettei halua tukea maksettavan vuokranantajalle. Tästä huolimatta tukea maksettiin suoraan vuokranantajalle 63,95 euroa.

Elokuun 2019 toimeentulotukipäätös oli kielteinen, koska kantelijan tulot ylittivät hyväksyttävät menot.

Kantelija toimitti Kelaan perustoimeentulotukihakemuksen syyskuuta koskien 27.8.2019 ja ilmoitti taas hakemuksessa, ettei halua tukea maksettavan vuokranantajalle. Tukea maksettiin tästä huolimatta suoraan vuokranantajalle 70,23 euroa.

Kela on selvityksessään myöntänyt päätösten täytäntöönpanossa tapahtuneet virheensä ja pahoitellut kantelijalle aiheutunutta haittaa päätösten täytäntöönpanossa tapahtuneiden virheiden johdosta.

3.2 Asian arviointi

Arvioin kantelukirjoitusta ja saamaani selvitystä seuraavasti.

Toimeentulotukilain 16 § 1 momentin mukaan toimeentulotuki maksetaan tuen hakijalle käytettäväksi hänen ja hänen perheensä elatukseen. Mainitun säännöksen 2 momentin mukaan toimeentulotuki voidaan erityisistä syistä maksaa tuenhakijan perheenjäsenelle tai tuensajasta huolehtivalle henkilölle käytettäväksi tuensajaan elatukseen tai muutoin käyttää hänen toimeentulostaan aiheutuvien menojen suorittamiseen.

Pääsääntö edellä mainitun lainkohdan mukaan on se, että tuki maksetaan hakijalle itselleen. Tuen maksaminen muulle kuin hakijalle itselleen edellyttää erityistä syytä. Hallituksen esityksessä toimeentulotukilain (HE 217/1997 vp) todettiin, että lähinnä niissä tapauksissa, joissa tuen hakija ei hallitse omaa elämäänsä, tuki voidaan maksaa muulle taholle kuin hakijalle itselleen.

Yhtenä esimerkkinä toimeentulotuen käyttämisestä toimeentulosta aiheutuvien menojen suorittamiseen muulla tavoin mainittiin hallituksen esityksessä vuokraan myönnetyn toimeentulotuen maksaminen vuokranantajalle. Toimeentulotukilain sanamuodon mukaan erityistä syytä ei siis ole rajattu vain kyseisiin elämänhallintaongelmiin, vaikka hallituksen esityksessä viitattiinkin lähinnä vain näihin syihin.

Toimeentulotukipäätöksen poikkeuksellinen täytäntöönpano, siis tuen maksaminen muulle henkilölle kuin tuen hakijalle, edellyttää toimeentulotuen poikkeukselliselle maksamiselle aina säännöksessä tarkoitetun erityisen syyn olemassaoloa. Korostan, että asiakkaan tuloista ja varoista määrääminen kuuluu aina ensisijaisesti asiakkaalle itselleen. Toimeentulotukea myönnettäessä ja päätöstä täytäntöönpannassa on myös otettava huomioon hakijan yksityiselämän suoja ja siihen liittyvät salassapitovelvoitteet.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu ja 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa asianmukaisesti käsitellyksi.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 22 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirja on salassa pidettävä, jos se tässä tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai työhallinnon henkilöasiakkaan palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka tietoja henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta.

Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos: 1) tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty; tai 2) se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Saman pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen voi salassapitosäännösten estämättä antaa tiedon toisen taloudellisesta asemasta taikka liikesalaisuudesta, terveydenhuollon tai sosiaalihuollon asiakassuhteesta tai myönnettystä etuudesta taikka 24 §:n 1 momentin 32 kohdassa tarkoitetusta henkilön yksityiselämää koskevasta tai sitä vastaavasta muun lain mukaan salassa pidettävästä seikasta, jos tieto on

tarpeen: 1) yksityisen tai toisen viranomaisen laissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden toteuttamiseksi; taikka 2) tiedot antavan viranomaisen hoidettavaksi kuuluvan korvauksen tai muun vaatimuksen toteuttamiseksi.

Toimeentulotukilain 18 a §:n mukaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:n 1–4 momentissa säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös Kansaneläkelaitoksen toimeentulokitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Toimeentulotukilain 18 e §:n mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosaakeyhtiöiltä.

Kansaneläkelaitoksen tulee säännöksen mukaan etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tietojen luovutuksesta.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että kantelija on toistuvasti hakemuksissaan esittänyt Kelalle, että myönnetty toimeentulotuki tulee maksaa hänelle itselleen. Tästä huolimatta Kela on maksanut myönnettyä toimeentulotukea suoraan vuokranantajalle.

Kelan selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, sisältyikö kantelijalle annettuihin päätöksiin perusteet toimeentulotuen poikkeukselliselle maksamiselle tai ilmoitettiin asiasta muuten kantelijalle. Tämä on nähdäkseni ymmärrettävästi voinut herättää kantelijassa epäilyä siitä, että hakemuksia ei ole käsitelty hallintolain edellyttämällä tavalla.

Katson, että Kela on päätöksiä tehdessään ja niitä toimeenpantaessa toiminut huolimattomasti ja asiakkaan oikeuksia vaarantaen. Kelan virheellisellä menettelyllä on aiheutettu kantelijalle lisäksi vaivaa ja huolta. Kun Kela on suorittanut selvityksensä mukaan toimeentulotukea vuokranantajalle vain osaan vuokrasta, on menettely edellyttänyt kantelijalta ylimääräisiä toimenpiteitä vuokran maksamisessa.

Kelan menettely on lisäksi perusteettomasti puuttunut kantelijan yksityisyyteen, kun Kela on täytäntöönpanon virheitten johdosta tosiasiallisesti luovuttanut tietoja kantelijan salassa pidettävästä sosiaalihuollon asiakkuudesta kantelijan vuokranantajalle.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän Kelan vakavaa huomiota sen virheelliseen ja lainvastaiseen menettelyyn kantelijan päätösten täytäntöönpanossa. Korostan, että Kelalla on velvollisuus huolehtia, että sen palveluksessa olevat tuntevat lainsäädännön määräykset ja osaavat soveltaa lain säännöksiä tehdessään asiakkaita koskevia päätöksiä. Päätöksentekijöillä tulee olla myös riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia päätöksiä valmistellessaan ja niitä tehdessä perehtyä niihin asiakasasiakirjoihin tehtyihin merkintöihin, joilla on tai saattaa olla merkitystä päätöksiä tehtäessä ja niitä toimeenpantaessa.

Tässä tarkoituksessa lähetän tästä päätöksestäni tiedon Kelalle. Kantelijan kirjoitus ei anna minulle aihetta nyt enempään.